

**“Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın
ləqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında”
Azərbaycan Respublikası Qanununun auditorlar
tərəfindən tətbiqinə dair**

M E T O D İ K T Ö V S İ Y Ə L Ə R

M Ü N D Ə R İ C A T

Giriş	2
Metodik tövsiyələrin məqsədi	2
Metodik tövsiyələrin tətbiq dairəsi	3
Auditorların PL/TMM Qanunundan irəli gələn vəzifələri və bu vəzifələrin icrası ilə bağlı nəzərə alınmalı olduğu tələblər	3
Fiziki şəxsin verifikasiyası tədbirləri	5
Hüquqi şəxsin verifikasiyası tədbirləri	5
Benefisiarın eyniləşdirilməsi və verifikasiyası	5
Yüksək riskli əməliyyatlara dair əlavə eyniləşdirmə tədbirləri	6
Məlumatların maliyyə monitorinqi orqanına təqdim olunması	7
Eyniləşdirmə sənədlərinin və pul vəsaitləri və ya digər əmlakla əməliyyatlara dair sənədlərin saxlanması öhdəliyi	8
Xarici dövlətlərin siyasi xadimləri	9
Qeyri-adi əməliyyatlar	9
Təqdim edilmiş məlumatların məxfiliyi	9
Daxili Nəzarət Sistemi	9
Daxili nəzarət sistemini həyata keçirərkən aşağıdakılara diqqət yetirməlidir	10
Məsuliyyət və qadağalar	10
Auditorlar tərəfindən PL/TM risklərinin qiymətləndirməsinin həyata keçirilməsi	11
Kredit təşkilatları vasitəsilə aparılan əməliyyatlar	12
Qiymətli kağızlarla əməliyyatlar	12
Sığorta və təkrar sığorta əməliyyatları	12
Auditor tərəfindən nəzərə alınmalı olan, cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin yuyulmasının ehtimal olunmasını şərtləndirən əsas əlamətlər	13
Çirkli pulların yuyulmasında istifadə oluna bilən kassa əməliyyatları	14
Çirkli pulların yuyulmasında istifadə oluna bilən bank əməliyyatları	14
Önləyici və aşkaredici tövsiyələr	14
Tövsiyələrin hazırlanmasında istifadə olunmuş ədəbiyyat	15

**“Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın
ləqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında”
Azərbaycan Respublikası Qanununun auditorlar
tərəfindən tətbiqinə dair**

METODİK TÖVSIYƏLƏR

Giriş

“Azərbaycan Respublikasında auditor xidmətinin inkişaf Konsepsiyası”nda (2012-2020-ci illər) nəzərdə tutulan tədbirlər sırasında “Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın ləqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra - PL/TMM Qanunu) auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar (bundan sonra – auditorlar) qarşısında yaratmış olduğu öhdəliklərin düzgün icrasının təmin olunması tələbi bu Metodik tövsiyələrin hazırlanmasını zəruri etmişdir.

Metodik tövsiyələr PL/TMM Qanununa, “Auditor xidməti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa, Beynəlxalq Audit Standartlarının (BAS) tələblərinə və “Peşəkar Mühasiblərin Etika Məcəlləsi”nin müddəalarına uyğun olaraq hazırlanmışdır.

Metodik tövsiyələr PL/TM ilə bağlı əməllərin aşkar edilməsi və qarşısının alınması məqsədilə pul vəsaitləri və ya digər əmlakla əməliyyat həyata keçirən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları, əcnəbilər, vətəndaşlığı olmayan şəxslər, hüquqi şəxslər, habelə Azərbaycan Respublikasının ərazisində pul vəsaitləri və ya digər əmlakla əməliyyatların auditinin aparılması ilə bağlı auditorların fəaliyyətini tənzimləyir.

Metodik tövsiyələr Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu beynəlxalq konvensiyaların məzmunundan irəli gələn öhdəliklərə, “Şəffaflığın artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Milli Strategiya”nın, auditor xidmətini tənzimləyən normativ hüquqi aktların və digər qanunvericilik aktlarının müddəalarına uyğun olaraq, təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyətində şəffaflığın təmin olunmasına, qeyri-qanuni yolla əldə edilmiş gəlirlərin ləqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi ilə mübarizəyə yönəlmiş fəaliyyətə yardım göstərəcəkdir.

Metodik tövsiyələr auditorlar, təsərrüfat subyektlərinin rəhbərləri və digər maraqlı şəxslər üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Metodik tövsiyələrin məqsədi

Metodik tövsiyələrin əsas məqsədi Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu beynəlxalq konvensiyaların məzmunundan irəli gələn təəhhüdlərin yerinə yetirilməsi ilə bağlı şəffaflığın artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizə işinə dəstək verməkdən, auditor xidmətini tənzimləyən normativ hüquqi aktların və digər qanunvericilik aktlarının müddəalarına uyğun olaraq, təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyətində şəffaflığın təmin olunması, qeyri-qanuni yolla əldə edilmiş gəlirlərin ləqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə işinə yardım göstərməkdən, Azərbaycan Respublikasının ərazisində fəaliyyət göstərən auditorlar tərəfindən ölkəmizin qanunvericilik aktlarına, beynəlxalq audit standartlarına, “Peşəkar mühasiblərin etikası məcəlləsi”nə uyğun olaraq peşə etikası qaydaları və normalarına riayət edilməsinə, auditor xidmətlərinin göstərilməsi zamanı yol verilmiş nöqsan və çatışmazlıqların aradan qaldırılmasına, PL/TMM Qanununun auditor

xidməti göstərən şəxslər qarşısında yaratdığı öhdəliklərin yerinə yetirilməsi istiqamətində auditorların fəaliyyətlərinin düzgün istiqamətləndirilməsinə nail olmaqdan ibarətdir.

Auditorlar əmlakın düzgün idarə olunması, ədalət, məsuliyyət və qanun qarşısında bərabərlik prinsiplərinin, vicdanlılığın təmin olunması, qeyri-qanuni gəlirləri istisna edən mədəniyyətin formalaşmasına imkan yaradılması zərurətini dərk edərək, təsərrüfat subyektlərində cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə, o cümlədən belə əməllərinin qarşısının alınması və aşkara çıxarılmasına kömək məqsədi daşıyan qənaətbəxş daxili audit mexanizmləri yaradılmasının, eləcə də bu təşkilatların hesablarında və tələb olunan maliyyə cədvəllərində müvafiq audit prosedurlarının, vicdanlılığın təmin edilməsinə yönəlmiş standart və prosedurların, habelə sahibkarlar və bütün müvafiq peşə nümayəndələri tərəfindən maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin düzgün, vicdanlı və lazımi formada həyata keçirilməsinin zəruriliyini təşviq etməlidirlər.

Metodik tövsiyələrin tətbiq dairəsi

Metodik tövsiyələr audit sahəsini tənzimləyən, ona nəzarət edən qurumlar və bu sahədə peşəkar fəaliyyət göstərən şəxslər tərəfindən tətbiq olunmaq üçün nəzərdə tutulur. Bu tövsiyələrin müddəaları Azərbaycan Respublikasında dövlət qeydiyyatından keçmiş məcburi və könüllü auditin subyektivi olan aşağıdakı hüquqi şəxslərə və vergi uçotuna alınmış hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən fiziki şəxslərə auditor xidməti göstərilərkən nəzərə alınır:

- kredit təşkilatları;
- sığorta şirkətləri və təkrar sığorta şirkətləri, sığorta və təkrar sığorta üzrə broker təşkilatları və sığorta agentləri;
- investisiya şirkətləri;
- lizinq şirkətləri;
- pul vəsaitlərinin köçürülməsi ilə məşğul olan poçt xidməti müəssisələri;
- lombardlar;
- investisiya fondları;
- notariuslar;
- qiymətli daşların, qiymətli metalların, o cümlədən qiymətli daşlardan və qiymətli metallardan hazırlanmış zərgərlik və ya digər məişət məmulatlarının, bank metallarının, əntiq malların alqı-satqısı ilə məşğul olan şəxslər;
- öz fəaliyyətinin tərkib hissəsi kimi vəsait alan, toplayan, verən və ya vəsait köçürən hər hansı qeyri-hökumət təşkilatı və dini təşkilat;
- lotereya təşkilatçısı;
- daşınmaz əmlakın dövriyyəsi üzrə vasitəçilik xidmətləri göstərən şəxslər;
- məcburi və könüllü auditin obyektivi olan digər təsərrüfat subyektləri.

Auditorların PL/TMM Qanunundan irəli gələn vəzifələri və bu vəzifələrin icrası ilə bağlı nəzərə almalı olduğu tələblər

PL/TMM Qanununun tələblərinə riayət etmək, bu sahədə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş tədbirləri həyata keçirmək auditorların vəzifəsidir.

Auditorlar öz müştərilərinin daşınmaz əmlakının alqı-satqısı, pul vəsaitlərinin, qiymətli kağızlarının və ya digər əmlakının idarə olunması, bank və ya qiymətli kağız hesablarının

idarə olunması, hüquqi şəxslərin yaradılması, onların fəaliyyətinin təmin və idarə edilməsi, alqı-satqısı, habelə hüquqi şəxslərin yaradılması, fəaliyyətinin təmin və idarə edilməsi məqsədləri üçün pul vəsaitlərinin toplanmasının təşkili ilə əlaqədar əməliyyatlarının aparılması zamanı bu müştərilərin və benefisiarların eyniləşdirilməsi, xarici dövlətlərin siyasi xadimləri, qeyri-adi əməliyyatlar, eyniləşdirmə sənədlərinin və pul vəsaitləri və ya digər əmlakla əməliyyatlara dair sənədlərin saxlanması öhdəliyi, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş monitoring olunmalı əməliyyatlara dair məlumatların maliyyə monitoringi orqanına təqdim olunması və cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasında və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsində texnoloji vasitələrdən istifadə edilməsinin qarşısının alınmasına dair öhdəliklərini yerinə yetirməlidirlər.

Müştərilərinin daşınmaz əmlakının alqı-satqısı, pul vəsaitlərinin, qiymətli kağızlarının və ya digər əmlakının idarə olunması, bank və ya qiymətli kağız hesablarının idarə olunması, hüquqi şəxslərin yaradılması, onların fəaliyyətinin təmin və idarə edilməsi, alqı-satqısı, habelə yaradılması, fəaliyyətinin təmin və idarə edilməsi məqsədləri ilə pul vəsaitlərinin toplanmasının təşkil edilməsi ilə əlaqədar əməliyyatlarının aparılması zamanı auditorlar tərəfindən aşağıdakı tədbirlərin yerinə yetirilməsi zəruridir:

Müştərinin və benefisiarın eyniləşdirilməsi və verifikasiyası:

Auditorlar müştərinin və benefisiarın eyniləşdirilməsi, verifikasiyası tədbirlərini yerinə yetirməlidirlər.

Auditorlar aşağıdakı hallarda müştərinin və benefisiarın eyniləşdirilməsi üçün tədbirlər görməlidir:

(i) işgüzar münasibətlər yaradılmasından əvvəl;

(ii) on beş min manat məbləğində və ya bundan artıq məbləğdə həyata keçirilməsi gözlənilən hər hansı birdəfəlik əməliyyatdan əvvəl (bu hala həmçinin limit çərçivəsində həyata keçirilərək bir-biri ilə əlaqəsi olan və ümumi məbləği limitdən artıq olan bir neçə əməliyyat aiddir);

(iii) məbləğindən asılı olmayaraq, hesab açılmadan həyata keçirilməsi gözlənilən pul köçürməsindən əvvəl;

(iv) pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılması və ya terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi ilə bağlı olmasına şübhə və ya belə şübhə üçün kifayət qədər əsaslar yaradan hallar olduqda;

(v) müştəri və ya benefisiarla bağlı əvvəllər təqdim edilmiş eyniləşdirmə məlumatlarının doğru olmadığı aşkarlandıqda.

Auditor xidməti göstərən şəxslər müştərinin onlarla işgüzar münasibətlərinin məqsədi və mahiyyəti barədə məlumatı müştəridən əldə etməlidirlər. Müştərinin işgüzar münasibətləri və həyata keçirilmiş əməliyyatlarına dair əldə olunmuş məlumatlar mütəmadi qaydada yenilənməlidir. Əldə edilmiş məlumatların mütəmadi qaydada yenilənməsini təmin etmək üçün aşağıdakı tədbirlər görülür:

(i) həyata keçirilmiş əməliyyatın müştəri, onun sahibkarlıq fəaliyyəti və vəsaitlərinin mənbəyi barədə məlumatlara uyğun gəlməsinin təmin edilməsi məqsədilə həmin əməliyyatın təhlili;

(ii) yüksək riskli müştərilər və ya işgüzar münasibətlər barədə mövcud olan məlumatların tədqiq edilməsi yolu ilə müştərinin eyniləşdirilməsinə dair əldə olunmuş məlumatların və sənədlərin vaxtaşırı yeniləşdirilməsi.

Fiziki şəxsin eyniləşdirilməsi şəxsiyyəti təsdiq edən sənəd əsasında aparılır. Hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxsin eyniləşdirilməsi şəxsiyyəti təsdiq edən sənəd və müvafiq vergi orqanı tərəfindən verilmiş şəhadətnamə əsasında aparılır.

Fiziki şəxsin verifikasiyası tədbirləri:

(I) doğum haqqında şəhadətnamə, pasport, sürücülük vəsiqəsi və ya digər rəsmi sənəd əsasında doğum tarixinin təsdiqlənməsi;

(II) mənzil-kommunal xidməti və ya qeyri-yaşayış sahələrindən istismar haqqı üçün mədaxil qəbzləri, yaxud mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatına alınması haqqında daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarış, order, icarə və ya kirayə müqaviləsi əsasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyata təsdiqlənməsi.

Hüquqi şəxsin eyniləşdirilməsi onun nizamnaməsinin və dövlət qeydiyyatına alınması haqqında sənədin notariat qaydasında təsdiq olunmuş surəti əsasında aparılır. Auditor xidməti göstərən şəxslər hüquqi şəxsin nizamnaməsi və dövlət qeydiyyatına alınması haqqında sənəd əsasında hüquqi şəxsin hüquqi ünvanını, təşkilati-hüquqi formasını, təsisçilərin adını, həmçinin hüquqi şəxsin hüquqi statusunu müəyyən etməlidirlər. Hüquqi şəxsin adından çıxış edən səlahiyyətli nümayəndədən notariat qaydasında təsdiq olunmuş etibarnamə tələb edilməli və səlahiyyətli nümayəndənin eyniləşdirilməsi və verifikasiyası aparılmalıdır.

Hüquqi şəxsin verifikasiyası tədbirləri:

(I) hüquqi şəxsin təqdim etdiyi məlumatların hüquqi şəxslərin dövlət reyestrinə daxil edilən məlumatlarla üzləşdirilməsi;

(II) hüquqi şəxsin fəaliyyəti barədə kütləvi informasiya vasitələrindən, internet informasiya ehtiyatlarından və ya rəsmi nəşrlərdən məlumatların əldə olunması;

(III) əldə olunan yeni məlumatların əvvəllər təqdim edilmiş eyniləşdirmə məlumatları ilə üzləşdirilməsi.

Əməliyyatın ümumi məbləği əməliyyatın icra olunmasından əvvəl məlum deyilsə, müştərinin və benefisiarın eyniləşdirilməsi əməliyyatın məbləğinin limitdən artıq olduğu müəyyənləşdiyi anda həyata keçirilir.

Auditor xidməti göstərən şəxslər etibarlı mənbələr vasitəsilə müştəri və benefisiar barəsində əldə olunmuş eyniləşdirmə məlumatlarının verifikasiyası üçün tədbirlər görməlidirlər. Auditor xidməti göstərən şəxslər hüquqi şəxs olan müştərinin səhmdarlarının və hüquqi şəxsin rəhbərliyinin müəyyən edilməsi üçün tədbirlər görməlidirlər.

Müştərinin və benefisiarın eyniləşdirilməsi üçün əlavə sənədlərin təqdim olunması tələb edilə bilər.

Benefisiarın eyniləşdirilməsi və verifikasiyası:

Auditor xidməti göstərən şəxslər hüquqi şəxs olan müştəriyə nəzarəti həyata keçirən, hüquqi şəxsin əsl sahibi olan və ya son nəticədə hüquqi şəxsə nəzarəti həyata keçirən fiziki şəxslərin müəyyən edilməsi istiqamətində zəruri tədbirləri yerinə yetirməlidirlər.

Benefisiarın müəyyən edilməsi üzrə tədbirlər heç bir halda hər hansı bir hüquqi şəxsin müştərinin benefisiarı olduğunun bəyan edilməsi ilə tamamlanmış hesab edilmir. Əgər müştərinin benefisiarının müəyyən edilməsi üzrə tədbirlər sonda hər hansı hüquqi şəxsə

çıxararsa, o zaman məhz həmin hüquqi şəxsə nəzarəti həyata keçirən, onun əsl sahibi olan fiziki şəxs müştərinin benefisiarı hesab edilməlidir.

Yüksək riskli əməliyyatlara dair əlavə eyniləşdirmə tədbirləri:

- ✓ qeyri-rezident müştərilərlə əməliyyatlar;
- ✓ pul vəsaitlərinin, qiymətli kağızların və ya digər əmlakın idarə olunması həvalə edilmiş hüquqi şəxslərlə əməliyyatlar;
- ✓ nominal saxlayıcı olan və ya sənədli adsız səhmlər buraxmış hüquqi şəxslərlə əməliyyatlar;
- ✓ xarici banklarla müxbir hesabları vasitəsilə həyata keçirilən əməliyyatlar;
- ✓ PL/TM ilə bağlı olmasına şübhə və ya belə şübhə üçün kifayət qədər əsaslar yaradan halların olduğu əməliyyatın aparılmasına cəhd;
- ✓ Əməkdaşlıq etməyən dövlətlərin ¹ (ərazilərin) vətəndaşları ilə, qeydiyyat, yaşayış və ya əsas fəaliyyət yeri həmin dövlətdə (ərazidə) olan şəxslərlə, eləcə də göstərilən dövlətlərdə (ərazilərdə) qeydiyyatdan keçmiş bankda hesaba malik olan şəxslərlə əlaqədar pul vəsaitləri və ya digər əmlakla hər hansı əməliyyat və ya əməliyyatın aparılmasına cəhd;
- ✓ xarici dövlətlərin siyasi xadimlərinin pul vəsaitləri və ya digər əmlakla əməliyyatı və ya əməliyyatın aparılmasına cəhd;
- ✓ Azərbaycan Respublikasının yurisdiksiyasından kənardakı anonim hesabdan pul vəsaitlərinin daxil olması və ya Azərbaycan Respublikasının yurisdiksiyasından kənara anonim hesaba pul vəsaitlərinin köçürülməsi və ya belə əməliyyatın aparılmasına cəhd;
- ✓ terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə çərçivəsində barəsində sanksiya tətbiq edilməli olan şəxslərin, habelə bu şəxslərin sahibliyində və ya nəzarətində olan hüquqi şəxslərin, o cümlədən bu şəxslərin adından və ya onların tapşırığı ilə fəaliyyət göstərən fiziki və hüquqi şəxslərin həmin aktivlərlə əməliyyatı və belə əməliyyatın aparılmasına cəhd.

Tətbiq olunan əlavə eyniləşdirmə tədbirləri aşağıdakılardan ibarətdir:

- ✓ hesabların və işgüzar əlaqələrin yoxlanması və ya digər üsullarla əməliyyatın həyata keçirilməsi məqsədinin və əməliyyatın mahiyyətinin aydınlaşdırılması;
- ✓ hüquqi şəxs olan müştərinin səhmdarlarının və onların iştirak paylarının öyrənilməsi;
- ✓ digər etibarlı mənbələr vasitəsilə müştəri, benefisiar və əgər mümkündürsə, pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın mənbəyi barədə daha dəqiq məlumatların əldə edilməsi və üzləşdirilməsi.

Əməliyyatın tərəflərini dəqiq eyniləşdirmək mümkün deyilsə, yaxud müştəri və ya benefisiar barədə eyniləşdirmə məlumatlarının təqdim edilməsindən imtina edilirsə, habelə müştəri və ya benefisiarla bağlı əvvəllər təqdim edilmiş eyniləşdirmə məlumatlarının doğru olmadığı aşkarlandıqda, monitorinq iştirakçıları müvafiq əməliyyatı həyata keçirməməli, işgüzar münasibətləri yaratmamalı, hesab açmamalı və maliyyə monitorinqi orqanına məlumat verməlidirlər.

¹«Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasında, terrorçuluğun maliyyələşdirilməsində, transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığı, habelə silahlı separatizmi, ekstremizmi və mizadlılığı dəstəkləməkdə, narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsində iştirakı ehtimal olunan, maliyyə əməliyyatlarının aparılması zamanı eyniləşdirmə məlumatlarının açıqlanması tələb olunmayan dövlətlərin (ərazilərin) siyahısı»

Müştərilərin fəaliyyətinin xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq, işgüzar münasibətləri PL/TMM Qanununun qüvvəyə minməsinə qədər yaranmış və hazırda davam edən müştərilərinin eyniləşdirilməsi və verifikasiyası üçün tədbirlər görülməlidir.

Məlumatların maliyyə monitorinqi orqanına təqdim olunması*

Auditorlar, məbləğindən asılı olmayaraq, aşağıdakı pul vəsaitləri və ya digər əmlak, onlarla əməliyyatlar və ya belə əməliyyatların aparılmasına cəhdlər barədə məlumatları maliyyə monitorinqi orqanına təqdim etməlidirlər:

- pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın PL/TM ilə bağlı olmasına şübhə və ya belə şübhə üçün kifayət qədər əsaslar yaranan hallar;
- əməkdaşlıq etməyən dövlətlərin (ərazilərin) vətəndaşları ilə, qeydiyyat, yaşayış və ya əsas fəaliyyət yeri həmin dövlətdə (ərazidə) olan şəxslərlə, eləcə də göstərilən dövlətlərdə (ərazilərdə) qeydiyyatdan keçmiş bankda hesaba malik olan şəxslərlə əlaqədar pul vəsaitləri və ya digər əmlakla hər hansı əməliyyatlar;
- xarici dövlətlərin siyasi xadimlərinin pul vəsaitləri və ya digər əmlakla əməliyyatları;
- Azərbaycan Respublikasının yurisdiksiyasından kənardakı anonim hesabdan pul vəsaitlərinin daxil olması və ya Azərbaycan Respublikasının yurisdiksiyasından kənara anonim hesaba pul vəsaitlərinin köçürülməsi;
- terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə çərçivəsində barəsində sanksiya tətbiq edilməli olan şəxslərin, habelə bu şəxslərin sahibliyində və ya nəzarətində olan hüquqi şəxslərin, o cümlədən bu şəxslərin adından və ya onların tapşırığı ilə fəaliyyət göstərən fiziki və hüquqi şəxslərin aktivləri və həmin aktivlərlə əməliyyatlar;
- əməliyyatın tərəflərini dəqiq eyniləşdirmək mümkün olmadıqda, yaxud müştəri və ya benefisiar barədə eyniləşdirmə məlumatlarının təqdim edilməsindən imtina edildikdə.

Yuxarıda qeyd edilən əməliyyatlara dair məlumatlar həmin əməliyyatın icra olunmasından əvvəl təqdim edilməlidir. Əməliyyatın icra olunmaması mümkün deyildirsə və ya əməliyyatın icra olunmamasının benefisiarın müəyyənləşməsinə maneə yaradacağı məlumdursa, monitorinq iştirakçıları əməliyyatın icrasından dərhal sonra maliyyə monitorinqi orqanına məlumat verməlidirlər.

Vəziyyətin təxirəsalınmazlığı nəzərə alınaraq, pul vəsaitləri və ya digər əmlak, onlarla əməliyyatlar və ya belə əməliyyatların aparılmasına cəhdlər barədə şifahi şəkildə maliyyə monitorinqi orqanına məlumat verilə bilər. Həmin məlumatların dərhal yazılı şəkildə maliyyə monitorinqi orqanına təqdim olunması təmin edilməlidir.

Auditorların maliyyə monitorinqi orqanına təqdim etdikləri məlumatlarda aşağıdakılar əhatə olunmalıdır:

- əməliyyatın növü;
- əməliyyatın həyata keçirilmə tarixi;
- həyata keçirilən əməliyyatın məbləği;

* "Monitorinq iştirakçıları və monitorinqdə iştirak edən digər şəxslər tərəfindən məlumatların Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı yanında Maliyyə Monitorinqi Xidmətinə təqdim olunması Qaydaları"

- əməliyyatı həyata keçirən hüquqi və ya fiziki şəxsin eyniləşdirilməsi zamanı əldə edilmiş zəruri məlumatlar;
- benefisiar haqqında məlumatlar;
- əməliyyatın mahiyyətini, məqsədini, o cümlədən xronologiyasını təsvir edən məlumatlar;
- əməliyyatın şübhəli olmasını şərtləndirən əsaslar.

Auditorlar pul vəsaitləri və ya digər əmlakla əməliyyat barədə məlumatı maliyyə monitorinqi orqanına təqdim etdiyi vaxtdan iki iş günü ərzində həmin əməliyyatı icra etməməlidirlər. Bu müddət ərzində əməliyyatın dayandırılması barədə maliyyə monitorinqi orqanının göstərişi daxil olmazsa, əməliyyat icra edilir.

Terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə çərçivəsində barəsində sanksiya tətbiq edilməli olan şəxslərin siyahısı maliyyə monitorinqi orqanının rəsmi internet sahifəsində yerləşdirildiyi vaxtdan monitorinq iştirakçıları və monitorinqdə iştirak edən digər şəxslər qeyd edilən siyahıya daxil olan şəxslərin birbaşa və ya dolayısı ilə sərəncamında, sahibliyində və ya istifadəsində olan, yaxud mülkiyyətində, o cümlədən ümumi mülkiyyətində (birgə və ya paylı) olan, həmin şəxs tərəfindən idarə və ya nəzarət edilən aktivlərin, həmçinin belə əmlak vasitəsi ilə əldə edilmiş digər aktivlərin həmin şəxslərə xəbərdarlıq etmədən təxirəsalınmadan dondurulması üzrə tədbirlər görməli və bu barədə dərhal maliyyə monitorinqi orqanına məlumat verməlidirlər. Maliyyə monitorinqi orqanına məlumat verildiyi vaxtdan iki iş günü ərzində aktivlərin dondurulması barədə maliyyə monitorinqi orqanının qərarı daxil olmazsa, aktivlərin dondurulması üzrə tədbirlər ləğv edilir.

Eyniləşdirmə sənədlərinin və pul vəsaitləri və ya digər əmlakla əməliyyatlara dair sənədlərin saxlanması öhdəliyi

Auditorlar eyniləşdirmə sənədlərinin və pul vəsaitləri və ya digər əmlakla əməliyyatlara dair sənədlərin, habelə xarici dövlətlərin siyasi xadimləri ilə və qeyri-adi əməliyyatlara dair sənədlərin, qanunvericiliklə daha uzun müddət nəzərdə tutulmayıbsa, aşağıda göstərilən müddət ərzində məlumat daşıyıcılarında və ya elektron formatda saxlanmasını təmin etməlidirlər:

- müştərinin, benefisiarın və ya səlahiyyətli nümayəndənin eyniləşdirmə sənədləri – müştərinin hesabının bağlanması və ya müştəri ilə hüquq münasibətlərinə xitam verildikdən sonra ən azı beş il;
- müştəri tərəfindən həyata keçirilmiş pul vəsaitləri və ya digər əmlakla əməliyyatlara dair sənədlər (hesabdan çıxarışlar, əməliyyatların aparılması üçün əsas və s.) və maliyyə monitorinqi orqanına təqdim edilən məlumatlar - əməliyyat başa çatdıqdan sonra ən azı beş il.

Qeyd edilən sənədlər müvafiq sorğu əsasında monitorinq iştirakçıları tərəfindən maliyyə monitorinqi orqanına və ya nəzarət orqanlarına təqdim edilməlidir.

Sənədlərin saxlanması müddəti, zərurət yarandığı təqdirdə, nəzarət orqanları və ya maliyyə monitorinqi orqanı tərəfindən hər bir xüsusi halda uzadıla bilər.

Xarici dövlətlərin siyasi xadimləri

Auditorlar eyniləşdirilmə və verifikasiya tədbirləri ilə yanaşı, müştərinin və ya benefisiarın xarici dövlətlərin siyasi xadimlərinə aid olduğunun müəyyən edilməsinə dair tədbirlər görməlidirlər.

Şəxsin xarici dövlətlərin siyasi xadimi olmasını müəyyən etmək məqsədilə hər yeni müştəridən bu barədə məlumatlar alınmalı, eləcə də həmin məlumatlar açıq mənbələr və xüsusi elektron məlumat bazaları (World-Check, Factiva və s.) vasitəsilə yoxlanılmalıdır.

Xarici dövlətlərin siyasi xadimləri ilə işgüzar münasibətlər yalnız monitoring iştirakçılarının rəhbərliyinin razılığı əsasında yaradıla bilər. Müştərinin və ya benefisiarın xarici dövlətlərin siyasi xadimlərinə aid olduğu işgüzar münasibətlərin yaradılmasından sonra məlum olursa, işgüzar münasibətlər monitoring iştirakçılarının rəhbərliyinin razılığı əsasında davam etdirilə bilər.

Monitoring iştirakçıları xarici dövlətlərin siyasi xadimləri olan müştərilərin və ya benefisiarların pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakının mənbəyi barədə məlumatlar əldə etməlidir.

Qeyri-adi əməliyyatlar

Auditorlar bütün mürəkkəb, irihəcmli, qeyri-adi, habelə açıq-aşkar iqtisadi və ya qanuni məqsədi olmayan əməliyyatların təyinatını və mahiyyətini aydınlaşdırmalı və bununla əlaqədar yazılı təhlil hesabatı tərtib etməlidirlər. Zərurət yarandığı təqdirdə, hesabat qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada maliyyə monitoringi orqanına və ya nəzarət orqanlarına təqdim edilməlidir.

Təqdim edilmiş məlumatların məxfiliyi

Maliyyə monitoringi orqanına verilən məlumatlar məxfi saxlanılmalıdır. Belə məlumatlar yalnız cinayət prosesini həyata keçirən orqanlar tərəfindən cinayət təqibi ilə əlaqədar tələb edilə bilər. Bu halda göstərilən məlumatlar yalnız məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı əsasında verilir.

Daxili Nəzarət Sistemi*

Auditor təşkilatları PL/TMM qanunvericiliyinin müvafiq tələblərinə əməl etməklə, cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı daxili nəzarət sistemini hazırlamalı və tətbiq etməlidirlər.

Daxili nəzarət sisteminin hazırlanmasında 2010-cu ildə təsdiq edilmiş "Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət üzrə daxili nəzarət sistemlərinin hüquqi şəxs olan monitoring iştirakçıları və monitoringdə iştirak edən digər şəxslər tərəfindən hazırlanmasına dair tələblər" in müddəaları nəzərə alınmalıdır.

Rüblük dövriyyəsi əlli min manatdan az olan auditor təşkilatları daxili nəzarət sisteminin hazırlanması tələbindən azaddırlar.

* Hüquqi şəxs olan monitoring iştirakçılarının və monitoringdə iştirak edən digər şəxslərin cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət üzrə daxili nəzarət sistemlərinin hazırlanmasına dair tələblər

Daxili nəzarət sistemini həyata keçirərkən aşağıdakılara diqqət yetirməlidir:

cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət üzrə daxili qayda və prosedurların həyata keçirilməsinə auditor təşkilatında rəhbərlik, habelə struktur bölmələrinin rəhbərliyi səviyyəsində nəzarət edilməsinə;

maliyyə monitorinqi orqanı ilə məlumat mübadiləsinin həyata keçirilməsinə;

monitorinq olunmalı əməliyyatlarla bağlı müvafiq hesabatların hazırlanmasına və təqdim edilməsinə;

məsul şəxsin təyin edilməsinə.

Məsul şəxs:

cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət üzrə daxili qayda və prosedurların həyata keçirilməsinə auditor təşkilatında, habelə struktur bölmələrinin rəhbərliyi səviyyəsində nəzarət edir;

maliyyə monitorinqi orqanı ilə məlumat mübadiləsinin həyata keçirir;

monitorinq olunmalı əməliyyatlarla bağlı müvafiq hesabatları hazırlayır və təqdim edir.

Monitorinq subyektinin strukturu daxilində məsul şəxs yalnız monitorinq subyektinin rəhbərliyinə hesabat verməlidir.

Məsuliyyət və qadağalar

Dövlət sirri istisna olmaqla, bank sirri və ya qanunla qorunan digər sirr rejiminə əsaslanaraq məlumatların maliyyə monitorinqi orqanına təqdim edilməsindən imtina oluna bilməz.

Auditorlar, habelə onların əməkdaşları, PL/TMM Qanununda nəzərdə tutulmuş pul vəsaitləri və ya digər əmlak, onlarla əməliyyatlar və ya belə əməliyyatların aparılmasına cəhdlər barədə məlumatları bu Qanunun tələblərinə uyğun olaraq vicdanla maliyyə monitorinqi orqanına təqdim etdikdə, bank sirri və ya qanunla qorunan digər sirin yayılmasına, eləcə də məlumatın yayılması nəticəsində dəymiş maddi və mənəvi ziyana görə məsuliyyətə cəlb oluna bilməzlər.

Əgər PL/TMM Qanununda nəzərdə tutulmuş pul vəsaitləri və ya digər əmlakla əməliyyat həyata keçirilmişdirsə və həmin əməliyyatın icrasına sərəncam vermiş auditorlar, onların səlahiyyətli nümayəndələri ilə müştəri və ya benefisiar arasında cinayət törətmək üçün sövdələşmə mövcud deyildirsə, eləcə də əməliyyat haqqında məlumat PL/TMM Qanununa müvafiq qaydada maliyyə monitorinqi orqanına təqdim olunmuşdursa, auditorlar, habelə onların əməkdaşları məsuliyyətə cəlb oluna bilməzlər.

PL/TM-ə qarşı həyata keçirilən tədbirlər haqqında müştərinin və ya digər şəxslərin məlumatlandırılması qanunla müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur.

Auditorlar tərəfindən Qanunda nəzərdə tutulmuş tələblərin pozulması Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydada onlara verilmiş icazələrin dayandırılması və ya ləğv edilməsinə, yaxud Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş digər tədbirlərin tətbiq edilməsinə səbəb ola bilər.

Azərbaycan Respublikasının ərazisində fiziki və ya hüquqi şəxslər tərəfindən istənilən aktivin bu Qanunun 7.2.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş fiziki və hüquqi şəxslərin bilavasitə və ya dolayısı ilə sahibliyinə, istifadəsinə və ya sərəncamına verilməsi, bu

aktivlərdən həmin şəxslər tərəfindən hər hansı bir formada mənfəət əldə edilməsinə şərait yaradılması qadağandır.

Auditorlar tərəfindən PL/TM risklərinin qiymətləndirməsinin həyata keçirilməsi

PL/TMM sahəsində FATF Standartlarının 2012-ci ildə yenilənməsi nəticəsində dövlətlər, habelə monitoring subyektlərinin üzərinə PL/TM risklərinin qiymətləndirilməsi öhdəliyi qoyulmuşdur. Dövlətlərdən ölkə səviyyəsində mövcud olan PL/TM risklərinin qiymətləndirilməsinin tələb edildiyi halda, hər bir monitoring subyektindən onun fəaliyyəti baxımından spesifik olan PL/TM risklərini qiymətləndirmək tələbi müəyyən edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyində monitoring subyektlərinə münasibətdə PL/TM risk qiymətləndirməsinin həyata keçirilməsi tələbi tam şəkildə müəyyən edilməmişdir. 2010-cu ildə təsdiq edilmiş "Hüquqi şəxs olan monitoring iştirakçıları və monitoringdə iştirak edən digər şəxslər tərəfindən cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət üzrə daxili nəzarət sistemlərinin hazırlanmasına dair tələblər"də belə bir tələb qoyulmuşdur ki, monitoring subyektində risk növlərini müəyyən etməyə imkan verən qayda və prosedurlar hazırlanıb tətbiq edilməlidir. Bu normativ xarakterli aktda yalnız riskləri müəyyən etməyə imkan verən qayda və prosedurların, başqa sözlə, metodologiyanın hazırlanması tələbi müəyyən edilir ki, bu da müvafiq FATF Təvsiyəsinin (1-ci Təvsiyə) tələblərinə cavab vermir. Habelə FATF Standartlarına uyğun olaraq, həm fiziki, həm də hüquqi şəxs olan monitoring subyektini özünün PL/TM risklərinin qiymətləndirməsinə həyata keçirilməlidir.

Beləliklə, monitoring subyektini olaraq auditorların özlərinin PL/TM risklərini müəyyənləşdirmək, dərk etmək və qiymətləndirmək öhdəliyi Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyində olmasa da, beynəlxalq FATF Standartlarında belə bir tələb vardır və bu beynəlxalq tələbin tezliklə AR qanunvericiliyinə implementasiyası gözlənilir.

FATF Standartlarına əsasən, risklərin qiymətləndirməsində nəzərə alınacaq amillər aşağıdakılardan ibarətdir:

- 1) *müştərilər;*
- 2) *dövlətlər və ya coğrafi ərazilər;*
- 3) *məhsullar, xidmətlər, əqdlər (əməliyyatlar) və;*
- 4) *çatdırılma kanalları.*

Auditorlar qiymətləndirmədə təqdim edilən əsaslandırmaqlarını sübuta yetirmək üçün bu qiymətləndirmələri sənədləşdirməli, həmin qiymətləndirmələri yeniləməli, risk qiymətləndirməsi ilə bağlı məlumatların və gəldikləri nəticələrin səlahiyyətli orqanlara təqdim edilməsi üçün müvafiq mexanizmlərə malik olmalıdırlar. PL/TM risk qiymətləndirməsinin xarakteri və miqyası işgüzar fəaliyyətin xarakter və miqyasına uyğun olmalıdır.

FATF standartlarına əsasən, auditorlardan monitoring subyektini olaraq aşkar edilmiş riskləri effektiv idarə etmək və azaltmaq imkanı verən mexanizmlər və prosedurlar hazırlamaq tələb olunmalıdır. Mexanizmlər və prosedurlar rəhbərlik tərəfindən təsdiq olunmalı, risklərin idarə edilməsi və azaldılması məqsədilə görülən tədbirlər milli tələblərə və səlahiyyətli orqanların təlimatlarına uyğun olmalıdır.

Kredit təşkilatları vasitəsilə aparılan əməliyyatlar

- hesaba vəsaitin daxil edilməsi və həmin əməliyyat günü və ya növbəti əməliyyat günü ərzində çıxarılması və ya digər hesaba köçürülməsi;
- müştəri tərəfindən onun sahibkarlıq fəaliyyətinə və maddi durumuna qeyri-mütənasib sayda hesabların açılması, bu hesablar arasında və ya digər hesablara köçürmələrin həyata keçirilməsi;
- müştərinin sahibkarlıq fəaliyyətinə və ya maddi durumuna qeyri-mütənasib əməliyyatlar;
- müştərinin adi əməliyyatlarının xarakterindən xüsusilə fərqlənən bir və ya bir neçə günlük əməliyyatlar;
- üçüncü şəxs xeyrinə əmanət hesabının açılması və həmin hesaba nağd vəsaitlərin daxil edilməsi;
- fiziki şəxsin hesabına hüquqi şəxs tərəfindən və ya əksinə pul vəsaitlərinin köçürülməsi;
- dövlət qeydiyyatına alındığı gündən 3 (üç) ay keçməyən, habelə bank hesabından 6 (altı) ay ərzində əməliyyatlar aparılmayan hüquqi şəxsin hesabına böyük məbləğdə pul vəsaitlərinin daxil edilməsi və hesabından pul vəsaitlərinin çıxarılması;
- qeyri-hökumət təşkilatının və ya dini təşkilatın hesablarından iri məbləğli əməliyyat;
- təsərrüfat fəaliyyətinin xarakteri şübhə doğuran sahibkar tərəfindən fiziki və ya hüquqi şəxsin hesabına böyük məbləğdə nağd pul vəsaitinin mədaxil edilməsi və hesabından nağd pul vəsaitinin çıxarılması;
- nağd xarici valyutanın xərclənməsi;
- fiziki şəxs tərəfindən hər hansı hüquqi şəxsin nizamnamə kapitalına böyük məbləğdə nağd şəkildə pay qoyuluşu;
- rəsmiləşdirilmiş kredit müqabilində Azərbaycan Respublikasından kənar yerdə yerləşən bankdakı vəsaitlərin girov qoyulması;
- qüvvədə olan qanunvericiliyə əsasən, avans ödənişinin həyata keçirilməsindən sonra müqavilə üzrə malın ölkə ərazisinə gətirilməməsi.

Qiymətli kağızlarla əməliyyatlar

- müştəri tərəfindən bazar qiymətlərindən xeyli fərqlənən qiymətlə eyni qiymətli kağızın alqı-satqısının sifarişinin verilməsi;
- adsız qiymətli kağızlar vasitəsilə iri məbləğli əməliyyat.

Sığorta və təkrar sığorta əməliyyatları

- sığorta və təkrar sığorta haqlarının ödənilməsi, bütün sığorta növləri üzrə sığorta ödənişlərinin, o cümlədən uzunmüddətli həyat sığortası və ya digər yığım sığortaları üzrə sığorta məbləğlərinin ödənilməsi;
- sığorta və təkrar sığorta müqaviləsinin bağlanmasından qısa müddət sonra qeyri-xarakterik şəkildə sığorta hadisəsinin baş verməsi;
- notariat qaydasında təsdiq edilən əqdlər üzrə tərəflərin notariusların bankda açılan depozit hesabları vasitəsilə vəsait ödəməsi.

Auditor tərəfindən nəzərə alınmalı olan, cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin yuyulmasının ehtimal olunmasını şərtləndirən əsas əlamətlər

Cinayət yolu ilə əldə edilmiş çirkli pulların yuyulmasının ehtimal olunmasını şərtləndirən əsas əlamətlər aşağıdakılardır:

- şəxsin kimliyini müəyyən etmək mümkün olmur;
- icazə verilməyən və ya səhv qeydə alınmış sazişlər;
- keyfiyyətsiz auditor yoxlaması;
- böyük həcmli sazişlər, xüsusilə dövriyyə vasitələrinin mübadiləsində və ya birbaşa pul köçürmələri üçün;
- bazar qiymətlərindən kifayət qədər fərqlənən (aşağı və ya yuxarı) əmtəə və valyutanın alınması;
- əlaqəli firmalar üçün ayrı-ayrı məsləhət və auditor firmalarından istifadə olunması;
- heç bir biznes məqsədi olmayan şirkət və trestlərin yaradılması (qeyri-hökumət təşkilatları istisna olmaqla) ;
- müştərinin sığorta ehtiyacları ilə ziddiyyət təşkil edən qiymətə sığorta siyasəti;
- müştərinin qanuni biznesi və ya fəaliyyəti ilə ziddiyyət təşkil edən müqavilələr;
- irihəcmli nağd investisiyalar;
- məqsədi aşkar olmayan investisiyaların alınib-satılması;
- zəruri olmayan xarici ezamiyyələr;
- böyükhəcmli komisiyon haqlarının ödənilməsi;
- təyinatsız xidmətə görə məsləhətçilərə, əlaqəli tərəfə, işçilərə və ya hökumət işçilərinə böyükhəcmli ödənişlər edilməsi.

Nəzarət həyata keçirilən zaman auditorlar tərəfindən məlumatların maliyyə monitorinqi orqanına təqdim olunmasına diqqət yetirilməlidir.

Auditorlar aşağıdakı məlumatları maliyyə monitorinqi orqanı tərəfindən müəyyən olunmuş qaydada ona təqdim etməlidirlər:

- əməliyyatın növü;
- əməliyyatın həyata keçirilmə tarixi;
- həyata keçirilən əməliyyatın məbləği;
- əməliyyatı həyata keçirən hüquqi və ya fiziki şəxsin eyniləşdirilməsi üçün monitorinq iştirakçıları tərəfindən alınmış zəruri məlumatlar;
- benefisiar haqqında məlumatlar;
- əməliyyatın mahiyyətini, məqsədini, o cümlədən xronologiyasını təsvir edən məlumatlar;
- əməliyyatın şübhəli olmasını şərtləndirən əsaslar;
- Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurasının aidiyyəti qətnamələrinə, habelə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə və tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə əsasən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qaydada siyahısı təsdiq edilmiş şəxslərlə əməliyyatlar.

Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin tələblərinə davamlı olaraq riayət etməyən dövlətlərin fiziki və ya hüquqi şəxsləri ilə işgüzar münasibətlərə və əməliyyatlara dair məhdudiyyətlər və ya xüsusi tələblər müəyyən edilə bilər.

Çirkli pulların yuyulmasında istifadə oluna bilən kassa əməliyyatları

Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin yuyulmasında aşağıdakı kassa əməliyyatlarından istifadə oluna bilər:

- aşağı və ya yuxarı nominalla böyükhəcmli banknotların mübadiləsi (yerli və xarici);
- mühasibatda uçota alınmadan böyük həcmdə pulun müştərinin hesabına köçürülməsi;
- çeklər vasitəsilə böyük məbləğin ödənilməsi;
- təsadüfi alıcıların köməyi ilə böyük həcmdə qiymətli metalların alınıb-satılması;
- təsadüfi alıcılar vasitəsilə böyük həcmdə bank kredit kartının alınması;
- qeyri-qanuni xarici ödəmələr (offşor zona);
- həqiqətə uyğun olmayan və ya natamam məlumatı əks etdirən hesab-fakturanın və ya hər hansı digər mühasibat sənədlərinin rəsmiləşdirilməsi.

Çirkli pulların yuyulmasında istifadə oluna bilən bank əməliyyatları

Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin yuyulmasında aşağıdakı bank əməliyyatlarından istifadə oluna bilər:

- beynəlxalq ticarətdə istifadə olunan, lakin müştərinin məlum fəaliyyəti ilə ziddiyyət təşkil edən maliyyə vasitələrindən istifadə olunması;
- müştəri ilə bank arasındakı işgüzar əlaqədə iqtisadi əhəmiyyət daşımayan struktur (eyni müəssisənin böyük saylı hesablarının olması, müxtəlif hesablar arasında tez-tez köçürmələr, likvidliyin şişirdilməsi və s.);
- müştəri ilə kifayət qədər sıx əlaqələri və fəaliyyət üçün heç bir real səbəb olmayan üçüncü şəxs tərəfindən naməlum banka zəmanət verilməsi;
- xarici ölkəyə məbləğin alıcıya nağd yolla ödənilməli olduğu qeyd edilmiş təkrar pul köçürülməsi;
- külli miqdarda və/və ya tez-tez pul vəsaitlərinin əməkdaşlıq etməyən dövlətlərin siyahısında olan dövlətə və ya ərazilərə və fəaliyyət dairələri müəyyən ərazi daxilində məhdudlaşdırılmış hüquqi şəxslərə (və ya onlardan) köçürülməsi;
- bazar tələblərinə cavab verməyən kreditlərə təminat kimi, üçüncü şəxslərə tapşırığın və ya bank zəmanətinin verilməsi;
- ticarət, sənaye və peşə müəssisələri ilə kommersiya sövdələşmələrini həyata keçirərkən hesablardan təxəllüs və nömrəli hesab altında istifadə olunması (xarici banklar vasitəsilə);
- əvvəlki kredit ödənilmədən növbəti kreditin alınması.

Önləyici və aşkaredici tövsiyələr

Göstərilənləri nəzərə alaraq, "Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin yuyulması amillərinin aşkar edilməsi və qarşısının alınması üzrə aşağıdakılar tövsiyə olunur:

1. Kredit təşkilatlarının, sığorta şirkətlərinin, sığorta və təkrar sığorta üzrə broker təşkilatlarının və sığorta agentlərinin, investisiya şirkətlərinin və digər şəxslərin maliyyə hesabatlarının auditi zamanı auditorların nəzərə alması və izləməsi zəruri olan amillərə xüsusi diqqət yetirilsin;

2. Həmin amillərin hər biri ayrılıqda diqqətlə öyrənilsin, auditor hesabatında bu amillər əks olunsun, təhlil edilsin, rəyin formalaşması zamanı həmin təhlil nəzərə alınsın;
3. Auditin yekununa dair rəhbərliyə (təsisçilərə, səhmdarlara və s.) hazırlanacaq hesabatda bu amillərin mövcudluğu ön plana çəkilsin;
4. Göstərilən amillər auditorun mülahizələrində yüksək risk yaradan hallar kimi dəyərləndirilsin;
5. Müvafiq sahəvi audit proqramlarına çirkli pulların yuyulması kimi təsnif oluna bilən halların daha diqqətlə araşdırılmasına, təhlil edilməsinə, əlaqədar şəxslərdən izahatlar alınmasına, təsdiqedicə digər ilkin sənədlər, registrlər, üzleşmə aktları tələb olunmasına dair əlavələr və düzəlişlər edilsin;
6. Mövcud qanunvericilikdə nəzərdə tutulan hallarda belə amillərin mövcudluğu barədə sifarişçi təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyətini tənzimləyən orqanlara müvafiq məlumat verilsin;
7. Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin yuyulmasının ehtimal olunmasını şərtləndirən əlamətlər aşkar edildiyi hallarda, auditor auditin gedişində sifarişçinin rəhbərliyini, mülkiyyətçini və qanunla nəzərdə tutulduqda, onun fəaliyyətini tənzimləyən orqanı xəbərdar etsin, bu əlamətlərin çirkli pulların yuyulması əməliyyatlarının təzahürü olmamasını təsdiq edən sübutlar təqdim olunmasını tələb etsin. Əks halda, auditor auditin aparılmasından imtina edəcəyi barədə bəyanat versin və audit dayandırılınsın;
8. Sifarişçinin kassa və bank əməliyyatlarının auditi zamanı cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin yuyulmasına şərait yaradan əməliyyatlar barəsində maarifləndirici materiallar hazırlansın, KİV-də təhlil xarakterli məqalələr dərc olunsun;
9. Audit zamanı cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılması ilə bağlı auditorların nəzərə alması və izləməsi zəruri olan amillər, habelə çirkli pulların yuyulmasının ehtimal olunmasını şərtləndirən əsas əlamətlər barədə Auditorlar Palatasının təşkil etdiyi kursların tədris proqramlarına müvafiq mövzular əlavə edilsin;
10. Aparılmış auditlərin keyfiyyətinə nəzarət işi həyata keçirilərkən cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə ilə bağlı məsələlərin auditor hesabatlarında əks olunmasının vəziyyəti yoxlanılsın və bu barədə yoxlama aktında müvafiq məlumatlar əks etdirilsin.

Tövsiyələrin hazırlanmasında istifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. "Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.
2. "Korrupsiyaya qarşı mübarizəyə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı".
3. Azərbaycan Respublikasında auditor xidmətinin inkişaf Konsepsiyası (2012-2020-ci illər).
4. Antikorrupsiya (Sənədlər toplusu). – B.: 2005.
5. Maliyyə Tədbirləri üzrə İşçi Qrupun (FATF) tövsiyələri.
6. Avropa Şurasının çirkli pulların yuyulmasına qarşı tədbirlər üzrə Ekspertlər Komitəsinin (MONEYVAL) tövsiyələri.
7. Bank nəzarəti üzrə Bazel komitəsinin tövsiyələri.
8. Volsberq prinsipləri.

9. BMT-nin Korrupsiya əleyhinə Konvensiyası (2003).
10. BMT-nin Transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı Konvensiyası (2000).
11. “Monitoring iştirakçıları və monitoringdə iştirak edən digər şəxslər tərəfindən məlumatların Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı yanında Maliyyə Monitoring Xidmətinə təqdim olunması Qaydaları”.
12. “Hüquqi şəxs olan monitoring iştirakçılarının və monitoringdə iştirak edən digər şəxslərin cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət üzrə daxili nəzarət sistemlərini hazırlamasına dair tələblər”.

METODİK TÖVSIYƏNİ HAZIRLAYANLAR:

**Auditorlar Palatası sədrinin
elmi-metodik məsələlər üzrə müşaviri
Nəcəf TALIBOV.**

**Auditorlar Palatasının Auditin hüquqi təminatı və
standartlaşdırma idarəsinin rəisi
Maarif ABBASOV.**

**Auditin hüquqi təminatı və
standartlaşdırma idarəsinin baş mütəxəssisi
Vüqar ƏLİMİRZƏYEV.**

**Auditin hüquqi təminatı və
standartlaşdırma idarəsinin aparıcı mütəxəssisi
Bəhruzə Məmmədli.**